

Mandat for #UngIDag-utvalget

Formål

Formålet med utvalgets arbeid er å utrede likestillingsutfordringer barn og unge møter gjennom deltakelse på viktige arenaer. Disse arenaene er familien, barnehage, skole og skolefritidsordning, forbrukerområdet, tradisjonelle og sosiale medier og fritid. Fritidsarenaen omfatter både egenorganiserte og organiserte aktiviteter, blant annet innenfor idrett og kultur.

Utvalget skal gi en tilstandsvurdering av likestilling mellom gutter og jenter innenfor de definerte arenaene. På bakgrunn av kunnskapsgrunnlaget og utfordringene utvalget definerer, skal utvalget foreslå tiltak som vil bidra til økt likestilling for den enkelte og i samfunnet.

Bakgrunn

I forbindelse med behandlingen av Dok 8:62 S (2016-2017) om nye tiltak for å fremme likestilling, vedtok Stortinget at: *Stortinget ber regjeringen nedsette et norsk offentlig utvalg som ser på hvilke likestillingsutfordringer barn møter på ulike arenaer.*

Dagens barn og unge vokser opp i et samfunn med til dels tydelige kjønnsroller allerede fra spedbarnsalder. Kjønnsstereotyper kan begrense barns valgmuligheter og gjøre det vanskeligere å ta valg som går ut over definerte og tradisjonelle jente- og gutteroller.

Presset på barn og unge har blitt forsterket de senere årene gjennom det forbruker- og medieorienterte samfunnet. Mange hevder at reklame og ulike medier forsterker tradisjonelle kjønnsroller. Vi vet lite om hvordan den digitale hverdagen med utstrakt bruk av sosiale medier påvirker likestilling blant barn og unge.

Gutter og jenter tar i stor grad kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg. Særlig i fag- og yrkesopplæringen i videregående skole er dette tydelig. Her er flere utdanningsprogram dominert av ett kjønn. Et av hovedfunnene fra evalueringen av Kunnskapsløftet var at den videregående opplæringen i Norge er preget av en kraftig segregering mellom jenter og gutter.

Regjeringens likestillingsmelding slår fast at kjønnsstradisjonelle utdanningsvalg bidrar til å opprettholde et kjønnsdelt arbeidsmarked, forskjeller i lønn, arbeidstid og arbeidsbelastning. På individnivå begrenser det kjønnsdelt arbeidsmarkedet den enkeltes valgmuligheter. På samfunnsnivå påvirker det kjønnsdelt arbeidsmarkedet rekrutteringen til yrker, næringer og sektorer. Fastlåste mønstre i arbeidsmarkedet fører til liten fleksibilitet og resulterer i dårlig utnyttelse av humankapitalen. Behovet for kompetente og fleksible medarbeidere er løftet som en utfordring i Perspektivmeldingen 2017.¹ Problematikken rundt kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg og et kjønnsdelt arbeidsmarked er ofte tematisert, av næringslivet, politisk, i akademia og partene i arbeidslivet. Dette understrekes i Jeløya-plattformen hvor regjeringen slår fast at den vil *fremme en strategi for å bidra til et mer likestilt utdannings- og arbeidsmarked.*²

Det eksisterer et godt statistisk kunnskapsgrunnlag på oppvekstområdet. Dette gir oss innsikt i hvordan barn og unge har det på ulike områder, hvilke interesser de har, bruk av medier også videre, blant annet Barn- og medier-undersøkelsene fra Medietilsynet, Ungdata-undersøkelsene fra NOVA og SSBs statistikk om barn og unge. Mye av denne statistikken er

¹ Perspektivmeldingen 2017, kap. 8

² Politisk plattform for en regjering utgått av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre. Jeløya 14. januar 2018, s. 13

fordelt på kjønn, men utover å dokumentere eventuelle forskjeller mellom gutter og jenter, er det i liten grad sett på årsaker til og eventuelle konsekvenser av forskjellene. Generelt er det begrenset kunnskap om hva som er likestillingsutfordringer for barn og unge som vokser opp i dag.

Utvalgets oppdrag

Utvalget skal utrede hvilke kjønnsstereotyper som finnes på de definerte arenaene (i familien, barnehage, skole og skolefritidsordning, som forbrukere, tradisjonelle og sosiale medier, og fritid), hvordan disse kommer til syne og utbredelsen av dem. Utvalget skal se på årsaker til kjønnsstereotyper og konsekvenser for barn og unges utfoldelse og deltakelse på de definerte arenaene.

Utvalget skal utrede hvilke konsekvenser den digitale hverdagen har for likestilling blant barn og unge, særlig med tanke på påvirkningen fra sosiale medier.

Innenfor arenaene barnehage, skole og skolefritidsordning skal utvalget særlig se på problemstillinger knyttet til kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg, og utrede årsaker til segregeringen mellom gutter og jenter. Det er blant annet relevant å se nærmere på hvordan utdannings- og yrkesvalg påvirkes av andre forhold i barn og unges oppvekst. Hva styrer valgene unge tar? Ligger det hindringer til grunn for å ta individuelle valg som bryter med de tradisjonelle kjønnsrollene og hva består disse hindringene i (kultur og struktur)? Påvirkes valgene av underliggende forventninger og hvem skaper disse?

Utvalget skal også:

- Drøfte likestillingspolitiske dilemmaer og utfordringer knyttet til barn og unge. Det er spesielt viktig å utrede om barn og unge med innvandrerbakgrunn møter særskilte likestillingsutfordringer, eksempelvis negativ sosial kontroll, og eventuelle konsekvenser av disse.
- Redegjøre for status for kjønnslikestillingen blant barn og unge (hovedsakelig fra barnehagealder til og med videregående skole) på de definerte arenaene basert på tidligere forskning, utredninger, registerdata og erfaringer.
- Utrede årsaker til at kjønnsforskjeller eksisterer på de definerte arenaene og peke på løsninger som vil medføre økt likestilling for den enkelte og i samfunnet.
- Komme med forslag til flere ulike tiltak og virkemidler hvis mål er å bidra til økt likestilling mellom jenter og gutter på de definerte arenaene. Særlig vil det være viktig med tiltak som hindrer sementering av kjønnsstereotyper og bidrar til at kjønnsstradisjonelle utdannings- og yrkesvalg effektivt motvirkes. Utvalgets foreslåtte tiltak og virkemidler må vurderes opp mot hva som er praktisk gjennomførbart og realistisk.
- Vurdere behovet for ny kunnskap. Utvalget har anledning til å sette i gang utredningsprosjekter.
- Drøfte om det er behov for å supplere eller utvikle eksisterende indikatorer for likestilling så de også fanger opp yngre aldersgrupper slik at ønsket utvikling blir målbar.
- Utrede økonomiske og administrative konsekvenser av utvalgets forslag. Flere av utvalgets samlede forslag skal baseres på uendret ressursbruk.

Kjønnslikestilling er tema for denne utredningen. Der det er relevant, bør utvalget også trekke inn øvrige diskrimineringsgrunnlag som religiøs og etnisk tilhørighet (herunder urfolksstatus),

funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet, samt geografisk og sosio-økonomisk bakgrunn, og se på sammenhengene mellom disse.

Vold og overgrep er et stort samfunnsproblem og en likestillingsutfordring, dette gjelder også for barn og unge. Arbeidet mot vold og overgrep ivaretas i regjeringens opptrappingsplan på feltet. Utvalget skal derfor avgrense sitt arbeid mot denne problemstillingen.

Tilgrensende utvalg

Kunnskapsdepartementet har høsten 2017 oppnevnt to offentlige utvalg med tilgrensende mandater. *Ekspertutvalg om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner*³ skal utrede hvorfor kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner oppstår, og foreslå virkemidler og tiltak for å motvirke uheldige kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. *Offentlig utvalg om videregående opplæring*⁴ skal utrede om strukturen og innholdet i videregående opplæring gir elevene de beste forutsetninger for å lære og fullføre videregående. Utvalget skal også se om opplæringen gir elevene nødvendig kompetanse for å delta i samfunnet.

Dette utvalget må opprette en kontakt med nevnte utvalg. Ved tvil om arbeidsdeling mellom utvalgene avklares dette med rette departement.

Rammer og organisering

Utvalget vil få sitt eget sekretariat.

Utvalget skal arbeide i tråd med Veileder for utvalgsarbeid i staten og gjeldende utredningsinstruks datert 19.02.2016.

Utvalget skal legge til rette for møteplasser der relevante aktører gis anledning til å komme med innspill. Det er særlig aktuelt å innhente innspill fra barn og unge selv. Dette må være barn og unge med ulik bakgrunn.

Utvalget skal levere sin utredning innen 12 måneder fra oppstart.

³ Ekspertutvalg om kjønns-forskjeller i skoleprestasjoner, se lenke <https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/styrer-rad-og-utvalg/ekspertutvalg-om-kjonnsforskjeller-i-skolen/id2569536/>

⁴ Offentlig utvalg om videregående opplæring <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/utval-skal-sja-pa-vidaregaande-opplaring/id2569177/>